

Asia: VN/33727/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Palvelualojen työnantajat PALTA ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

PALTA ry pitää hallituksen ehdotusluonnosta hyvänä, mutta on samalla huolissaan työelämän tarvitseman jatkuvan oppimisen tulevaisuudesta

PALTA on EK:n toiseksi suurin jäsenliitto ja edustamme yli 2 000 palvelualoilla toimivaa jäsenyritystämme. Työllisyyden tuleva kasvu nojaa vahvasti palvelualoihin – uudet yritykset ja työpaikat syntyvät yksityisiin palveluihin. PALTA:n edustamilla yrityksillä on sekä määrällinen että laadullinen työvoimapula, joka on yritysten kasvun suurin este. Osaajapulasta kärsii jo kaksi kolmesta palveluyrityksestä. Yksityisen palvelualan työtehtävistä vajaa 50 % edellyttää ammatillisen toisen asteen koulutusta, joten ammatillisen koulutuksen vaikuttavuus ja joustavuus ovat keskeisiä keinoja ratkoa yritysten kokemaa osaajapulaa.

Nyt lausunnolla oleva hallituksen esitys on tavoitteiltaan oikean suuntainen. Elinkeinoelämä on toivonut pitkään joustoa tutkintojen tarjontaan ja peräänkuuluttanut koulutuksen työelämävastaavuutta sekä kaivannut kannusteita alueelliseen työelämän ja oppilaitosten yhteistyöhön. Ammatillisen koulutuksen tehtävä on ennen kaikkea tuottaa osaajia työelämän tarpeisiin ja tämä edellyttää, että opiskelijat valmistuvat ja siirtyvät työelämään tai jatko-opintoihin. Ehdotettu toiminnanohjauksen kokeilun kautta mahdollistuva järjestämislupien joustavoittaminen on siten erittäin kannatettavaa.

Sen sijaan hallituksen esityksen sisältämät rahoitusjärjestelmään liittyvät ehdotukset herättävät kysymyksiä jatkuvan oppimisen tulevaisuudesta. Ehdotusten mukaisesti tulevaisuudessa rahoitusta ohjattaisiin aiempaa selkeämmin erityisesti oppivelvollisuuden piirissä oleviin nuorisokäluokkiin ja vailla toisen asteen ammatillista tutkintoa oleviin kohderyhmiin. Työelämän kokema osaajapula ei poistu vain nuorisokäluokkia kouluttamalla vaan yhä useammin jo työelämässä oleville tarvitaan uudelleen koulutusta tai osaamisen päivittämistä. Toteutuessaan esitysluonnos mahdollisesti lisäisi koulutuksen järjestäjien alueellista palvelukykyä ja myös työllisyyttä, mutta pahimmillaan se voi samalla myös laimentaa ammatillisen koulutuksen järjestäjien kiinnostusta tarjota koulutusta jo työelämässä oleville aikuisille tai alan vaihtajille.

Lisäksi PALTA pitää tärkeänä, että ehdotukset työelämätoimikuntien tehtävien muutoksista uudelleen arvioidaan niiden työelämätoimikuntien osalta, joilla on lakisääteinen erityistehtävä ammattipätevyys kokeisiin liittyen. Esimerkiksi logistiikan työelämätoimikunnalla on nykyisessä lainsäädännössä tällainen tehtävä.

Ammatillisen koulutuksen kokeilua koskevat säädösehdotukset

Toiminnanohjauksen kokeilu erittäin kannatettava, mutta kokeilun ulkopuolelle jäävien koulutuksen järjestäjien kehittyminen tulee varmistaa.

Työelämä on jo pitkään toivonut joustoa ammatillisen koulutuksen järjestämislupiin. Nykyinen toiminnanohjausjärjestelmä on liian hidas ja byrokraattinen, jotta ammatillinen koulutus voisi aidosti vastata työelämän nopeasti muuttuviin koulutustarpeisiin. PALTA pitää ehdotettua toiminnanohjauksen kokeilua erittäin tervetulleena, koska se vahvistaa kokeiluun valittavien koulutuksen järjestäjien mahdollisuuksia osallistua oman alueensa työllisyyden hoitoon ja mahdollistaa nopean reagoinnin työelämän osaamismuutoksiin.

Nyt ehdotettu kokeilu on rajattu enintään 40 koulutuksen järjestäjään. PALTA toteaa, että koulutuksen järjestäjien määrää ei tulisi ehdotetusta lukumäärästä merkittävästi vähentää, koska samalla kokeilun vaikuttavuus voi vaarantua. Koulutuksen järjestäjien valinta kokeiluun tulee tapahtua läpinäkyviä kriteerejä hyödyntäen sekä varmistaen sen, että mukana on riittävän monipuolinen määrä myös työelämän aikuiskoulutusta tarjoavia koulutuksen järjestäjiä.

PALTA pitää erinomaisena esitettyä säädöstä (§ 4) Opetus- ja tutkintokielestä, jonka mukaan koulutuksen järjestäjä voisi järjestää koulutusta englannin kielellä ilman järjestämisluvan muutoksen hakemista opetus- ja kulttuuriministeriöltä. Erityisen tärkeää tämä jousto on niillä alueilla, joilla on vahva työelämän indikoima osaajapula ja mahdollisten työllistävien yritysten virallinen työkieli on englanti. On tärkeää, että vaikka tutkinto suoritettaisiin englannin kielellä, niin opiskelijoille varmistetaan riittävä kotimaisten kielen osaaminen. PALTA peräänkuuluttaa, että Opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa kokeilussa olevien oppilaitosten englanninkielisen opetuksen opettajien osaamisen tasoa, opiskelijoiden kotimaisen osaamisen kehittymistä sekä käynnistää tarvittaessa toimet, jos osaamisessa paljastuu puutteita.

Suomessa on tällä hetkellä 135 ammatillisen koulutuksen järjestäjää, joten kokeilun ulkopuolelle tulee jäämään runsaasti koulutuksen järjestäjiä. Keskeinen kysymys on, että mitä tapahtuu kokeilun ulkopuolelle jääville koulutuksen järjestäjille ja miten taataan, että toimintaa kehitetään myös kokeilun ulkopuolella. Kokeilun aikajänne on pitkä ja onkin todennäköistä, että kokeilun aikana tapahtuu koulutuksen järjestäjäverkossa organisaatioiden sulautumisia ja myös toiminnan alasajoa. PALTA pitää erittäin tärkeänä, että Opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa tarkasti kokeilun ulkopuolisten koulutusten järjestäjien toimintaedellytysten kehittymistä sekä varmistaa, ettei kokeilu aja alas työelämän kannalta välttämättömiä ammatillisia tutkintokoulutuksia esimerkiksi niiden "kalliiden toteutuskustannusten vuoksi". Valtakunnan tasolla onkin pidettävä huolta siitä, että koulutustarjontaan ei tule aukkoja työelämän tarvitseman osaamisen näkökulmasta.

Rahoituksen uudistusta koskevat säädösehdotukset

Ehdotetun rahoitusuudistuksen päälinjat tukevat vahvasti työllistämistä, mutta jo työelämässä olevien osaamisen täydentämisen kannustavuus huolettaa.

Lausunnolla olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan, että ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmää uudistettaisiin siten, että jatkossa ammatillisen koulutuksen valtion talousarvion määräraha koostuisi toteumiin perustuvasta laskennallisesta perusrahoituksesta sekä harkinnanvaraisesta rahoituksesta. Toteumiin perustuvan laskennallisen perusrahoituksen rahoitusosuudet muodostuisivat toteutuneista opiskelijavuosista, joiden osuus olisi 50 prosenttia, suoritetuista tutkinnon osista ja tutkinnoista, joiden osuus olisi 30 prosenttia, valmistuneiden työllistymisestä ja jatko-opiskelusta, joiden osuus olisi 18 prosenttia, sekä opiskelijapalautteesta ja työelämäpalautteesta, joiden osuus olisi yhteensä 2 prosenttia.

PALTA pitää ehdotettuja perusrahoituksen painotuskertoimia (50+30+18+2) tervetulleina, koska nämä omalta osaltaan ohjaavat koulutuksen järjestäjiä tiivistämään yhteistyötä oman alueensa työelämän sekä työvoimaviranmaisten kanssa. Valmistuneiden työllistymisen osuus voisi olla rahoituksen jaossa ehdotettua suurempikin esimerkiksi 25 %. PALTA myös huomauttaa, että opiskelija- ja työelämäpalautteiden keräykseen liittyy isoja haasteita (mm. palautteita ei saada, ne ovat sekavia täyttää ja kuormittavat samoja ihmisiä yrityksissä) ja niiden merkitystä perusrahoituksen jaossa tulisikin vielä pohtia. Kaiken kaikkiaan hallituksen ehdotuksessa on onnistuttu yksinkertaistamaan rahoitusjärjestelmää, keventämään byrokratiaa sekä huomioitu hyvin tutkinnonosien suorittamisen kannustavuus.

PALTA muistuttaa, että rahoituksen voimakas ohjaaminen vain oppivelvollisuuden piirissä oleviin nuorisokäluokkiin tai kohderyhmiin, joilta puuttuu toisen asteen tutkinto voi olla kannustusvaikutukseltaan jatkuvan oppimisen tulevaisuutta rapauttava. Huoli on, että koulutuksen järjestäjät todennäköisesti lähtevät kohdentamaan koulutustarjontaansa vain juuri perusopetuksen päättäneille ja samalla murennetaan aikuiskoulutusosaamis pohjaa oppilaitoksissa. Työelämän kokema osaajapula ei poistu vain nuorisokäluokkia kouluttamalla vaan yhä useammin jo

työelämässä oleville tarvitaan uudelleen koulutusta tai osaamisen päivittämistä. Erityisesti työelämää palvelevien ammatti- ja erikoisammattitutkintojen tarjonnan tulevaisuus huolettaa.

Oppimisen tukea ja erityistä tukea koskevat säädösehdotukset

-

Tilauškoulutusta koskevat säädösehdotukset

-

Muut ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia koskevat säädösehdotukset

Logistiikan työelämätoimikunnan lakisääteisen erityistehtävän hoitaminen varmistettava

Lausunnolla oleva ehdotus sisältää lisäksi säädösmuutoksia työelämätoimikuntien tehtäviin ja kokoonpanoon liittyen. PALTA huomauttaa, että ehdotetut säädösmuutokset tulisi vielä arvioida erityisesti niiden työelämätoimikuntien osalta, joilla on lakiin perustuva tehtävä ammattipätevyyskokeiden osalta. Valvonnan ja sen sisältämän laadunvarmistaminen toteuttamistavat tulee jättää nykyiseen tapaan erityistehtävää hoitavan työelämätoimikunnan päätösvaltaan, koska toimikunta myös kantaa erityistehtävän toteuttamisesta myös vastuun.

Esimerkiksi logistiikan työelämätoimikunnalle on asetettu liikenteen palveluista annetussa lain 193 §:n 2 momentin ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa lain 120 §:n 3 momentin perusteella erityinen tehtävä kuljetusalan perustason ammattipätevyyskokeisiin liittyen. Logistiikan työelämätoimikunta vastaa ammattipätevyyskokeiden järjestämisestä, valvonnasta ja todistusten antamisesta opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymissä koulutuskeskuksissa ja esimerkiksi vuonna 2023 toimikunta käsitteli 3300 ammattipätevyyskokeen suoritusta. PALTA muistuttaa, että ammattipätevyyskokeen hyväksyntä logistiikan työelämätoimikunnassa on edellytys opiskelijan perustason ammattipätevyuden voimaansaamiselle ja työelämään siirtymiselle. Erityistehtävän sujuva ja asiantunteva hoitaminen on varmistettava myös jatkossa.

Asetusluonnokset

-

Muut kommentit

-

Kortet Milka

Palvelualojen työnantajat Palta ry. - Milka Kortet, Johtava asiantuntija,
elinkeinopolitiikka Palvelualojen työnantajat PALTA Ry